

מאמר לא

בנוסח ההודאה, צימי מתמיהו בן יוחנן וכו', יש לבאר למה נזכר מתמיהו בשם אביו, מה שאין כן צימי מרדכי ואסתר לא הזכיר שם אבותם?

ונראה דהנה היו אז הרבה מישראל שנמשכו אחרי היוונים ודרכיהם, ולא היו ראויים לישועה, הלא בשכר נדקה וחסד שהיו עושים אלו עם אלו וכו' לישועת ה'.

ומצינו (פרשת וזו ב) מעשה צמרים בת בילגה שהמירה דחה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים, כשנכנסו יוונים להיכל היטה מצטטת בסנדלה על גבי המוצח, ואמרה, לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק עיי"ש. ומתוך קלקלתה אנו רואים את שנחה, שלכה"פ נצטערה בצרתם ודוחקם של ישראל, הגם אמנם דעפרא לפומה שאמרה דברי בלע ואפיקורסות, בכל זאת השי"ת דורש ומחפש את הנקודה הטובה גם בעמקי שאול, כמו שכתב **בנועם מגדים** (פרשת נבטים) **שם אביו הקדוש**, דגם העצירה שהוא נדת ואינה קרב לפרגוד, אם יש זה קנת כוונה לשמים, ה' ברחמיו ירצהו, וזהו (דברים ל ד) **"אם יהיה נדחך בקצה רונה לומר בקנה וסוף הדבר יגיע ממנו לשמים"**, אזי מנינון זה **"יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך עכד"ק**.

ויתכן שעל זה הכוונה באריכות הסיפור בגמרא, דכאשר נשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים וראתה את רוב עשרו, איך שיש לו הון רב ומבזבז ממונו עבור כל חועבותיו, כשלעומת זה עם ישראל דויים

דלים וסחופים, אז אמרה שמהנכון שהכסף הזה ינתן לעניי ישראל. ואולי דאחרי כל העונשים בגיהנם על רשעתה, נשאר זה נקודה נרופה הלואה.

וזו הזכות שעמדה להם לישראל צימי מתמיהו **בן יוחנן, מלשון חנינה** (עיין בני יששכר כסלו מאמר ד כד), דאף הרשעים והמתיוונים ציניהם דרשו וצקשו בטובתם של ישראל, שיהא להם די מחסורם צעושר וכבוד.

על כן קראו לימים האלה חנוכה שהוא חינוך והרגל על לעמיד גאולה העתידה (בני יששכר כסלו ב ח), **דאיתא במדרש** (הוצא בפרשת דרכים ריש דרוש יח, ועיין פתיחתא לרות רבה א, מדרש חהלים כ) לעמיד לבא כשיצא הקב"ה ללכות את העובדי גלולים, באים כל השרים של מעלה ואומרים לפני הקב"ה כלום יש לפניך משוא פנים, מה נשתנו אלו מאלו וכו', באותה שעה מיכאל סניגורין של ישראל משתתק שנאמר (דניאל יב א) **"בעת ההיא יעמוד מיכאל שרכס וכו"**, אמר הקב"ה למיכאל נשתתקת אני מדבר שנאמר (ישעיה סג א) **"אני מדבר בצדקה רב להושיע"**, באיזה זכות אני גואלם? **בצביל הצדקה שהיו עושים אלו עם אלו וכו'.**

ובן יסדו בצרכת החודש, מי שעשה נסים לאבותינו וגאל אותם מעבדות לחרות הוא יגאל אותנו ויקצן נדחינו מארבע כנפות הארץ, ואף שאין אנחנו נדיקים כמו אבותינו, יקצן נדחינו **בזכות אשר חברים כל ישראל**. דבזמן שישראל באגודה אחת אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם (עיין תחומא נבטים א, ישמח משה סוף פרשת בשלח).

והענין בזה, לפי אחדות ישן

ואחד מרגיש כאבן של דרך שאמרו (מכילתא פזורה ישראל וירמיה נ לוקה מאחת מאצריה כך ישראל אם נהרג ומצטערין. ואין כל א לחשוב על עניניו הפר האומרים אני ואפסי (איוב)

ובן כתב זקה"ק **בי** (סנהדרין לו א) **בב** לטוב, פירוש המאמר שחלה פרוטה מן ה פרטיות, מן הכבים ו דאינשא בתיסא תליא עכלה"ק. שלא יהא מו על הכלל כולו, כרבי ישראל אני כפו

ג ויבואר בזה ענין (שבת כא

התוספות אינם מדליק ולא נר לכל אחד ול לפי זה צריך ביאור למ ציור, בעוד שהמהדו מדליקין יותר נרות הציט (עיין חידושי הר"ן ב צנר לכל אחד ואחד בפרטיות על החסד שו ציחו, אבל אלו הצד מהדרין מן המהדרין מן ריס הלב, ששוכו הפרטיים, וכל עיקר ה הנסים ועל הנפלאות

או אמרה שמהנכון שהכסף יי ישראל. ואולי דאחרי כל עם על רשעה, נשאר זה יה נרופה הלואת.

זה להם לישראל צימי מתחיהו לשון חנינה (עיין בני יששכר כסלו) הרשעים והמתיוונים ציניהם יוצתם של ישראל, שיהא להם סורס צעושר וכבוד.

או לימים האלה תנוכה שהוא והרגל על לעתיד גאולה זכר כסלו ב ט), דאיתא במדרש ז ריש דרוש יו, ועיין פתיחתא דרות ט לעתיד לבא כשיבא הקב"ה כדי גלולים, באים כל השמים ורים לפני הקב"ה כלום יש ינים, מה נשתנו אלו מאלו גה מיכאל סניגורין של ישראל (דניאל יב א) צעת ההיא יעמוד וכו', אמר הקב"ה למיכאל דבר שנאמר (ישעיה סג ב) אני יב להושיע, באיזה זכות אני זדקה שהיו עושים אלו עם אלו וכו'.

כת החודש, מי שעשה נסים וגאל אותם מעבדות לחרות ויקבץ נדחינו מארבע כנפות ו אנחנו נדיקים כמו אבותינו, וזאת אשר חברים בל ישראל. באגודה אחת אין כל אומה לוט בהם (עיין מחננומא נבדים א, גשה סוף פרשת בשלח).

והענין בזה, לפי שחביב לפני הקב"ה אחדות ישראל שהם אגודים בנרה, ואחד מרגיש כאבו של חברו ומשתתף בצערו, דרך שאמרו (מכילתא יתרו מסכתא דנחש ב) שה פזורה ישראל (ירמיה נ ז), מה שה זה כשהיא לוקה מאחת מאבריה כל איצריה מרגישין, כך ישראל אם נהרג אחד מהן כולן מרגישין ומצטערין. ואין כל אחד עסוק בצרכי עצמו לחשוב על עניניו הפרטיים בלבד, כמו הגויים האומרים אני ואפסי עוד, "עדת חנף גלמוד" (איוב טו לד).

ובן כתב זקה"ק צישמח משה (יין הרקח על סנהדרין טו א) בשם אליהו הנביא זכור לטוב, פירוש המאמר אין צן דוד בא עד שחלה פרוטה מן הכיס, כי פרוטה היינו פרטיות, מן הכיס היינו כיס הלב, לזכר דאינשא צכיסא תליא (ירושלמי תרומות מו א), עכלה"ק. שלא יהא מצקש טובה לעצמו אלא על הכלל כולו, כרבי ישמעאל שאמר בני ישראל אני כפרתן (ובגעים ב א).

ג) ויבואר בזה ענין מהדרין מן המהדרין (שבת כא ב), שעל פי שיטת המוספות אינם מדליקין אלא נר איש וציתו, ולא נר לכל אחד ואחד כמנהג המהדרין. ולפי זה צריך ציאור למה הם נחשבים מהדרין ביותר, צעוד שהמהדרין צמשך כל הלילות מדליקין יותר נרות מהם אם רבים אנשי הבית (עיין חידושי הר"ן סז). ויש לומר דהענין צנר לכל אחד ואחד הוא להודות ולהלל בצרפיות על החסד שנעשה לכל אחד מאנשי ביתו, אבל אלו הנדיקים שהם צמדרגת מהדרין מן המהדרין כלתה אלס הפרטיות מן כיס הלב, ששוכחים לגמרי מצרכיהם הפרטיים, וכל עיקר הודאתם אינה אלא על הנסים ועל הנפלאות שנעשו לכללות ישראל,

שכן אין אלס הבדל צין אחד מצני ציתם לבין שאר אדם מישראל.

כמו שמסופר על הרה"ק רבי ישעיה מקרעסטיר זלה"ה, כשנחלה פעם צנו הרה"צ רבי אברהם זצ"ל צכה מאוד, ונכנס אליו אחד המקורבים לדבר אל לבו שאין המצב חמור כל כך, השיב הרה"ק ואמר לא על מצב צריאותו של צני אני מצטער, אלא על כך שמצבו של צני גוגע לצני יותנו משאר חולי ישראל, ועל דא ודאי קא צכינא.

לפי"כ נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מצחוץ (שבת כא ב), להורות שאינו מסתגר צחוץ ציתו אלא מקיים צחוץ עמי אנכי יושבת, ויוצא אל אחיו לדרוש טובתם ולהאיר מחשביהם, צלי ליתן דעתו על עניניו הפרטיים. ואנו צומן הזה מדליקין בפנים (טושו"ע אור"ח תרעא), כי לצ יודע מרת נפשו שאין אנתנו צמדרגה זו, דכל אחד חושב רק על עצמו וציתו.

ד) ויודמו צענין שאמרו (שבת כא ב) כצתה אין זקוק לה, ועל פי מה דמצינו (מטה אפרים חרג באלף למטה ב) ציום כפור שצבוי הנר יש צו משום סימן רע ח"ו, וצחנוכה צצו מתעלה כל אחד למדרגה שכלה הפרטיות מן הכיס אינו נבהל מזה שגרו הפרטי נכצה, כי העיקר שגרות כל ישראל לא צבו, וכל מחשבתו ודעתו אך ורק לעוצתם הכללית של כל צני ישראל, ואינו זקוק לה לדאוג עבור חיי עצמו.

ד) ואמרו (שבת כא א) הרואה נר של חנוכה צריך לצרך, וכצבו המוספות (סוכה מו א ד"ה הרואה) דצשאר מצוות כגון אלול וסוכה לא תקינו לצרך לרואה אלא גבי נר חנוכה משום צציבות הנס וכו'. ולדרכנו

יבואר הכוונה בזה להראות כיצת הנם, שהיה כל אחד שמח ומצרך על מה שיש לחברו אורה ושמחה, וכאז לו כשראה יוני מענה ומצער אחד מצני ישראל, לכן זכו לנס אף שהיו במדרגה שפלה, ולפיכך חזר לנס תקנו לשמח ולצרך על זה שרואה נר חנוכה אצל אחר כאילו זה הנר הוא עצמו הדליק.

לבן נוהגין העניים לסבב בחנוכה על הפתחים (מג"א ריש סימן עתר), להראות שבזכות זה נולדו, דאף שהיו עניים בדעת ובחורה זכו לישועה בשביל דקה שהיו עושין אלו עם אלו. ורמזו באומרם ז"ל (שבת כג א) אסור להראות מעות כנגד נר חנוכה, שאצל נר חנוכה מנין מעות הוא תשמיש צווי, כי בחנוכה צריך לכלות הפרוטה מן הכיס, לבזבז ממנו עבור עניי ישראל, ולא יתן דעתו למנות כמה נשאר לו בכיסו הפרטי.

בזה יש בנותן טעם על המנהג לשחק בדרייד"ל זימי חנוכה, ואין בכך חשש איסור משחק בקיבוצי דהוה אסמכתא ואסמכתא לא קניא (סנהדרין כד ב), כיון שאין מקפידים זה על זה (עין רמב"ם שנת כג ח, שו"ע אור"ח שכ"ו ובע"ז ד), ולא איכפת לו כלל מה שחצירו מרויח על חשבונו, כמדת החסיד שאומר שלי שלך ושלך שלך (אבות ה ט).

ה) בדרבננו יבואר מה שיסדו בנסח ההודאה והדליקו נרות בחצרות קדש, והתמיה מפורסמת דהלא הדלקת המנורה היא צניס צהיכל. ויש לומר דאין הכוונה להדלקת המנורה, אלא כהא דמצינו (ויק"ר ט ב) שאול לא זכה למלוכה אלא על ידי שהיה זקנו מדליק נרות לרבים, מבואות אפילות היו מצינו לצית המדרש והיה מדליק נרות בזה כדי להאיר בזה

לרבים וכו', אף כאן כשהיוונים פשטו ידם בממונס לא היה להם נרות להדליק ובחשכה יתהלכו, ואחר הישועה לא פנו איש אל ציתו אלא נחשקו כולם להאיר את החשכה לרבים, והדליקו נרות בחצרות קדשך שלא תהא חצר צירושלים שאינה מאירה. וזה מורה בעליל על מדת אהבת ישראל שהיתה בזה, ואשר בזכות זה נלחו את היוונים.

ונאמר דבר זה כהמשך למה שנאמר תחלה, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם וכו' ורבים ציד מעטים, וטמאים ציד טהורים ורשעים ציד לדיקים וזדים ציד עוסקי תורתך, רז"ל דסיבת הדבר שהיו מעטים היא לפי שלא נמסרו אלא ציד טהורים ולדיקים, והללו היו מתי מספר, כי רובם קלקלו מעשיהם, וכלל זאת זכו לישועת ה' בשביל דקה שהיו עושין אלו עם אלו, והעד על כך שהיו בעלי דקה וחסד ממה שאחר כך באו בניך וכו' והדליקו נרות בחצרות קדשך להאיר מבואות האפלות.

והזביר כאן התואר צניס, בלשון אומרו, ואחר כן באו בניך וכו', כי ההוכחה לזה שאנו קרויין צניס היא מקיום מצות דקה (בני יששכר חשרי י טו), כדמצינו (ב"ב י א) וזו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא אם אלקיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם וכו', משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו צנית האסורין וזוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו וכו', אמר לו רבי עקיבא אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו וכו' והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו, ואין קרוין

צניס דכתיב (דברים יד אלקיכם. וציהותם צניס אלו עם אלו, והדליקו נר

וקבעו שמונת ימי ובהודאה דייר שנקבעו לימי משתה וז' נוכרים ונעשים פ שמתאספין יחד ואוכלים מה וברש"י, לא כן בחנו ולהלל ברוצ עם, כל עז המדר;

בסדר ההדלקה צנית ראשון מדליק מוסיף והולך, ולמד דמעלין בקדש ואין מו ענין מעלין בקודש מיוכ שהמצוה של ליל הקודם ציוס אחמול כי יעבור, מקדושתו באופן קיוס ה ומכך נראה שזה רק ע למוסר ה

והנראה דהנה שנו מ (אבות ו א) לשמה זוכה לדברים הר שכל העולם כולו כדאי ו לו מלכות וממשלה וכו', על כל המעשים. והכו שאמרו (מו"ק טו ב) אמר לור ישראל אני מושל לדיק, והרי הקצ"ה מ העולם כולו, ואם הצדי

אף כאן כשהיוונים פשטו ידם
יה להם נרות להדליק ובהשכה
הישועה לא פנו איש אל ביתו
זולט להאיר את המשכה לרבים,
בחצרות קדשך שלא תהא חזר
נה מאירה. וזה מורה בעליל
ת ישראל שהיתה זהם, ואשר
זה נלחו את היוונים.

זה כהמשך למה שנאמר תחלה,
: ברחמיך הרבים עמדת להם
ו' רבים ציד מעטים, וטמאים
רשעים ציד לדיקים וזדים ציד
, רצ"ל דסיבת הדבר שהיו
לפי שלא נמסרו אלא ציד
, והללו היו ממי מספר, כי
:עשיהם, ובכל זאת זכו לישועה
זה שהיו עושין אלו עם אלו,
שהיו בעלי לדיקה וחסד ממה
זו צניך וכו' והדליקו נרות
זך להאיר מבואות האפלות.

התואר צנים, בלשון אומרו,
ר כן באו בניך וכו', כי
שאו קרויין צנים היא מקיום
ני ישאכר משרי י כו', כדמלניו (ב"ב
שאל טורנוסרופוס הרשע את
ס אלקיכם אוהב עניים הוא
: מפרנסם וכו', משל למה
מלך צפר ודס שכעס על עבדו
אסורין וזוה עליו שלא להאכילו
, והלך אדם אחד והאכילו
וע המלך לא כועס עליו וכו',
עקיבא אמשול לך משל למה
מלך צפר ודס שכעס על בנו
דס אחד והאכילו והשקהו,
לא דורון משגר לו, ואנן קרוין

צנים דכתיב (דברים יד א) צנים אחס לה'
אלקים. וזהיותם צנים למקום עשו לדיקה
אלו עם אלו, והדליקו נרות בחצרות ירושלים.
וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו בהלל
ובהודאה דייקא, שלא כמו צפורים
שנקבעו לימי משחה ושמחה, וימי הפורים
נוכרים ונעשים משפחה ומשפחה,
שמתאספין יחד ואוכלים ושומין יחד (אסתר ט
כו וכו'"), לא כן בחנוכה שנתקנו להודות
ולהלל ברוב עם, כל עדת הקהל יחד בבית
המדרש.

מאמר לב

בסדר ההלכה בבית הלל (שבת כא ב) יום
ראשון מדליק אחת מכאן ואילך
מוסיף והולך, ולחד מאן דאמר הטעם
דמעלין בקדש ואין מורידין. ותמוה להצין
ענין מעלין בקדש מיום אחד לחברו, אחרי
שהמזוה של ליל הקודם כבר נעשה ונגמר
ציום אחתו כי יעבור, ומה שיך הורדה
מקדושתו באופן קיום המזוה של היום הזה.
ומכך נראה שזה רק ענין של רמו ולימוד
למוסר השכל.

והנראה דהנה שנו חכמים בלשון המשנה
(שבת ו א ב) כל העוסק בתורה
לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא
שכל העולם כולו כדאי הוא לו וכו', ונותנת
לו מלכות וממשלה וכו', ומגדלתו ומרוממתו
על כל המעשים. והכוונה בזה על דרך
שאמרו (מו"ק טו ב) אמר אלקי ישראל לי דבר
נור ישראל אני מושל באדם מי מושל בי
לדיק, והרי הקב"ה מושל ושליט על כל
העולם כולו, ואם הדיק כביכול מושל בו

ויפורש במזמור ששרנו היום (תהלים קכג)
שמחתי באומרים לי בית ה' נלך,
לשון רבים, כולנו יחד. עומדות היו רגלינו
בשעריך ירושלה, מי גרם לרגלינו שיעמדו
במלחמה שערי ירושלה (עין מכות י א), אשר
ירושלה הבנויה בעיר שחבורה לה יחדו,
עיר שמחצרת ישראל זה לזה (ירושלמי ב"ק ג
ב), כאיש אחד ובלב אחד, ובזכות האחדות
עמדו רגלינו במלחמה לנצח את אויבינו.
עדות לישראל להורות לשם ה', להודות
ולהלל על ישועת כל ישראל, ולא על ישועתו
הפרטית.

יתברך נמצא הוא שולט בכל העולם, וממילא
העוסק בתורה לשמה נותנת לו מלכות
וממשלה ומגדלתו ומרוממתו על כל
המעשים, שכל נצראי מעלה ומטה כפופים
ונכנעים תחתיו.

בהיות כן לא יתכן כלל שיהיה איזה מניעה
או עיכוב שיכול להפריע ולעמוד לו
מנגד לבטלו מן התורה וקיום רצון ה', מאחר
שהכל כפוף ונכנע לו, שהרי אין לך צריה
בעולם שאינה כפופה למרותו של השי"ת.
ואם נקרה בפני אדם איזו מניעה בעבודת
ה' בהכרח שאינו במדרגה זו, דלפי שאינו
עוסק בתורה לשמה אינו מרומם על כל
המעשים וממילא יתכן שיהיה לו התנגדות.
הוא שאמרו (שבת ד א) אם בטלת מן התורה
יש לך בטלים הרבה כנגדך, ומכלל הן אתה
שומע לאו שאם לא בטלת מן התורה אין לך
בטלים כנגדך, ואם יש לו בטולים אין זאת
אלא בגלל שבטל מן התורה, ומתקיים בו
(רש"י דברים יא יג) אם תעזבני יום יומים אעזבך.